

การจัดการปัญหาขยะในชุมชนแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบ
นำร่องการจัดการขยะต้นทาง “ชุมชนบ้านม่วงหวาน (มัสยิดชำซูลฮุดาห์)”
ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Community Participatory Waste Management of Community
Prototype, “Muang Wan Community (Sam Sun Huda
Mosque)”, Mahaphram Sub-district Bang Ban District,
Phra Nakhon Si Ayutthaya

วงศ์วรรธน บัญวัฒน์^{1*}
Wongwat Boonyawat^{1*}

¹คณะพยาบาลศาสตร์ งานบริการการศึกษา สำนักงานการศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
เลขที่ 2 ถนนวิภาวดี แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

*Corresponding author, email : baimaiwb@gmail.com

Received: 10 January 2020/Revised : 5 May 2020/Accepted: 9 May 2020

บทคัดย่อ

ปัญหาขยะเป็นปัญหาที่เรื้อรังที่อยู่คู่กับสังคมไทยเป็นระยะเวลานาน ประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากขยะที่จะเพิ่มปริมาณมากขึ้นแล้ว ผลกระทบที่ตามมา คือ ปัญหาสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ทำให้มนุษย์เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ หากไม่ดำเนินถูกต้องปัญหาขยะจะยังส่งผลกระทบต่อและกลายเป็นวิกฤตที่ร้ายแรงได้ในอนาคต ซึ่งหนึ่งในสาเหตุหลัก คือ การขาดความร่วมมือของประชาชนในชุมชน การจัดการปัญหาขยะจึงต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนร่วมกันแก้ไข ด้วยการลดขยะ ณ แหล่งกำเนิด ประกอบด้วยหลัก 3Rs และประชารัฐ เพื่อลดปัญหาการเกิดขยะ และระยะเวลาการกำจัดขยะ ซึ่งชุมชนบ้านม่วงหวาน (มัสยิดชำซูลฮุดาห์)” ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้นำหลักดังกล่าวไปปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จและได้รับการคัดเลือกพร้อมโล่รางวัลชนะเลิศ ที่ได้รับคัดเลือกเป็น “หมู่บ้าน/ชุมชนสะอาด ในระดับอำเภอ ประจำปี 2560”

คำสำคัญ : การจัดการขยะ การมีส่วนร่วม ชุมชนต้นแบบ

Abstract

Waste is a chronic problem that has been with Thai society for a long time, This problem includes economic expansion and social change ;Furthermore amount of waste tend to increasing, The following effect is public health and environmental problem that cause human diseases. If not waste manage accurately, it will affect and become serious crisis in the future. A part of cause is a lack of people's participation in community. Waste Management problem need people's participation in communication for resolve and reduce waste with 3Rs and Civil State. Muang Wan Community (Sam Sun Huda Mosque)", Mahaphram Sub-district Bang Ban District, Phra Nakhon Si Ayutthaya was taken this method for implementation until success and gotten award in 2017

Keyword : Waste Management, Public Participation, Community Prototype

บทนำ

นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่สะสมอยู่กับประชาชนมายาวนาน และอาจมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น นับตั้งแต่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคม เกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยี และการเจริญเติบโตเศรษฐกิจ อีกทั้งจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทั้งประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานและใช้ชีวิตในเมือง กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มประชากรในพื้นที่ รวมไปถึงอัตราการเกิด ที่ส่งผลให้ประเทศมีความเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต วิถีชีวิต พื้นที่อยู่อาศัยจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมเมืองและอุตสาหกรรม รวมไปถึงพฤติกรรมการอุปโภคบริโภคของประชาชนเปลี่ยนไป เลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่สะดวกต่อชีวิตประจำวัน แต่ใช้ระยะเวลาย่อยสลายนาน เช่น โฟม พลาสติก ซึ่ง Waste and Hazardous Substances Management Bureau, Pollution Control Department (2018, p. 6) ได้กล่าวถึงปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ของปี พ.ศ. 2561 อยู่ที่ 27.93 ล้านตัน ซึ่งมีปริมาณมากกว่าปี พ.ศ. 2560 27.06 ล้านตัน และปี พ.ศ. 2559 อยู่ที่ 27.37 ล้านตัน ซึ่งปริมาณขยะ

มูลฝอยที่เพิ่มสูงมากขึ้นนั้น ผนวกกับปัจจัยดังกล่าวหากนำไปจัดการไม่ถูกต้อง หรือขาดจิตสำนึกร่วมกัน ขยะมูลฝอยสามารถส่งผลกระทบต่อมาทั้งด้านสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม สามารถทำให้ประชาชนเจ็บป่วยได้ เช่น แหล่งพาหะเชื้อโรคจากหนู แมลงวัน แมลงสาบ มลพิษทางอากาศหากนำขยะไปจัดการด้วยวิธีเผากลางแจ้ง หรือแม่น้ำเน่าเสีย หากนำขยะมูลฝอยไปทิ้งลงแม่น้ำ ลำคลอง ฉะนั้น รัฐบาลจึงจัดปัญหาขยะให้เป็นวาระระดับชาติ ประสงค์ให้ประเทศไทยเป็นสังคมปลอดขยะ (Zero Waste Society) จึงมีการประชุมหารือ และมติเห็นชอบ จัดทำแผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559-2560) วางอยู่บนแนวคิด 3RS -ประชารัฐ ที่ส่งเสริมการจัดการขยะ และตัดแยกขยะต้นทาง รวมถึงลดปริมาณขยะจากครัวเรือน (Department of Local Administration, Pollution Control Department (n.d.), pp. 1-2)

ด้วยวิกฤตการณ์ปัญหาขยะที่ส่งผลกระทบต่อไปยังมนุษย์ สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และนับวันจะเพิ่มปริมาณมาก ผนวกกับแผนปฏิบัติการดังกล่าวที่สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมนั้น ชุมชนบ้านม่วงหวาน (มัสยิดชำซูลสุดาห์)” ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นหนึ่งในชุมชนที่ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบของขยะมูลฝอย จึงร่วมกันจัดการขยะต้นทางเพื่อลดระยะเวลาการเก็บขนส่งขยะ เพิ่มโอกาส สร้างรายได้จากขยะรีไซเคิล และขยายพื้นที่จัดอบรมให้ความรู้กับหมู่บ้านบริเวณใกล้เคียง ชุมชนแห่งนี้จึงกลายเป็นชุมชนต้นแบบนำร่องการจัดการขยะต้นทางบทความนี้จึงประกอบด้วยความเป็นมา ความหมายและประเภทของขยะ วิธีการกำจัดขยะในชุมชน ความเป็นมา ความหมายและประเภทของการมีส่วนร่วมการจัดการปัญหาขยะในชุมชนนั้น ชุมชนบ้านม่วงหวาน (มัสยิดชำซูลสุดาห์)” ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความเป็นมา ความหมาย และประเภทของขยะ

ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ และการขยายตัวเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรบริโภคที่เกินความจำเป็น รวมไปถึงผลิตภัณฑ์ที่เอื้อต่อสังคมเมือง ส่งผลให้เกินปริมาณขยะมากขึ้น ซึ่งความหมายของขยะ มีนิยามที่ต่างกันออกไป สามารถจำแนกได้ดังนี้

India Water Portal (2019) ได้นิยามถึงขยะมูลฝอย คือ วัสดุที่ไม่ต้องการ หรือไร้ประโยชน์ที่อยู่ในรูปของแข็ง อันเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ในพื้นที่ที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรม หรือเขตเชิงพาณิชย์ สามารถจำแนกได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ขยะที่เกิดจากภายในประเทศ ได้แก่ แหล่งอุตสาหกรรม ด้านการก่อสร้าง อาคาร สถาบัน หรือที่อยู่อาศัย
2. ขยะจากวัสดุต่าง ๆ ได้แก่ แก้ว กระเบื้อง โลหะ พลาสติก กระดาษ เป็นต้น
3. ขยะที่เกิดจากสิ่งอันตราย ได้แก่ สารกัมมันตภาพรังสี ขยะที่ก่อเกิดการติดเชื้อสารพิษต่าง ๆ

Jeamponk & Choo-In (2017, p. 9) ได้นิยามขยะมูลฝอย (Solid waste) หมายถึง เศษวัสดุที่ทิ้งจากอาคาร บ้านเรือน หรือ สิ่งต่าง ๆ ที่เหลือใช้จากกิจกรรมของมนุษย์ที่มองหมดคุณค่า หรือไม่มีประโยชน์อีกต่อไปในชีวิตประจำวัน

Department of Health (2018, p. 9-17) ได้นิยามขยะหรือมูลฝอย (Solid waste) หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า อาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร มูลสัตว์ ซากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษ หรืออันตรายจากชุมชนหรือ ครั้วเรือน

กล่าวได้ว่า ขยะมูลฝอย คือ สิ่งต่างๆที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ ที่มองเห็นแล้วไม่มีค่า หรือหมดประโยชน์อีกต่อไปในการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งรวมไปถึง มูลฝอยต่าง ๆ ในครั้วเรือน มูลสัตว์ ซากสัตว์ ขี้เถ้า สิ่งของที่เน่าเสีย รวมไปถึงของเสียที่เกิดจากการขบถาย ซึ่งหากนำไปกำจัดไม่ถูกต้องจะส่งผลกระทบต่อมนุษย์ได้

ประเภทของขยะ

Waste And Hazardous Substances Management Bureau, Pollution Control Department. (2008, pp. 13-5) แบ่งประเภทขยะเป็น 4 ประเภท รายละเอียด ดังนี้

1. ขยะย่อยสลาย หรือมูลฝอยย่อยสลาย คือ ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้เศษอาหารใบไม้เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น แต่ไม่รวมถึงซากหรือเศษของพืช ผัก ผลไม้หรือสัตว์ที่เกิดจากการทดลองในห้องปฏิบัติการ เป็นต้น ถึงรองรับมูลฝอยย่อยสลาย คือ ถังสีเขียว

2. ขยะรีไซเคิล หรือมูลฝอยที่ยังใช้ได้คือ ของเสียบรรจุภัณฑ์ หรือวัสดุเหลือใช้ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว กระดาษกระป๋องเครื่องดื่ม เศษพลาสติก เศษโลหะ อะลูมิเนียม ยางรถยนต์ กล้องเครื่องดื่ม แบบ UHT เป็นต้น ถึงรองรับมูลฝอยที่ยังใช้ได้ (รีไซเคิล) คือ ถังสีเหลือง

3. ขยะทั่วไป หรือมูลฝอยทั่วไป คือ ขยะที่ไม่มีลักษณะย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น ห่อพลาสติกใส่ขนม ถุงพลาสติกบรรจุผงซักฟอก พลาสติกห่อลูกอม ซองบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ถุงพลาสติก โฟม หรือฝอยที่เปื้อนเศษอาหาร ซองหรือถุงพลาสติกสำหรับบรรจุเครื่องอุปโภคด้วยวิธีรีดความร้อน เป็นต้น ถึงรองรับมูลฝอยทั่วไป คือ ถังสีน้ำเงิน

4. ขยะอันตราย คือ ขยะที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรืออาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือทรัพย์สิน เช่น ถ่านไฟฉายหรือแบตเตอรี่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ หลอดฟลูออเรสเซนต์ ภาชนะที่ใช้บรรจุสารกำจัดพืช แมลง วัตถุระเบิดได้ เป็นต้น ถึงรองรับมูลฝอยอันตราย คือ ถังสีส้ม หรือ ถังสีเทาผ้าส้ม

วิธีการกำจัดขยะในชุมชน

วิธีกำจัดขยะมูลฝอย มีด้วยกันหลายวิธีทั้งถูกหลักสุขาภิบาล และไม่ถูกหลักสุขาภิบาล เช่น การเทกองบนพื้นดิน การฝังกลบ การทำปุ๋ยหมัก การเผา เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ทั้งความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ในบริเวณนั้น ๆ รวมถึงงบประมาณ การบริหารการปกครองของท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการในการจัดการขยะ (Thapinta, 2010, pp. 69-107) จะประกอบไปด้วย 1) การลดและการคัดแยก ณ แหล่งกำเนิด 2) การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยจากสถานที่ต่าง ๆ เพื่อรวบรวมไปยังจุดพักขยะและกำจัดในลำดับถัดไป 3) การนำขยะมูลฝอยที่เก็บรวบรวมได้ ขนส่งไปยังสถานที่ฝังกลบ 4) การแปรสภาพขยะชุมชนให้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และสะดวกต่อการจัดเก็บ

5) การกำจัดขยะ หรือการทำลายขยะมูลฝอยเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการกำจัดขยะ โดยขยะที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก

กรณีการจัดการขยะในชุมชนมีวิธีการกำจัดที่หลากหลาย แต่วิธีการที่หลายชุมชนนำไปปฏิบัติ สามารถลดปริมาณขยะ ณ แหล่งกำเนิด หรือขยะต้นทาง เพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ คือ การคัดแยกขยะด้วยหลัก 3Rs Waste and Hazardous Substances Management Bureau, Pollution Control Department (2018, pp. 3-7) ได้อธิบายหลัก 3Rs ที่เป็นวิธีการจัดการขยะที่เกิดจากบ้านเรือนในชุมชน เป็นวิธีการจัดการที่ทุกเพศ ทุกวัย สามารถปฏิบัติได้ง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน คือ Reduce (ลดการใช้ หรือ ใช้น้อย) ลดปริมาณขยะมูลฝอยด้วยหลักเลี่ยงปริมาณการใช้อย่างฟุ่มเฟือย เช่น การไม่รับถุงพลาสติก ลดปริมาณการใช้กล่องโฟมแล้วหันมาใช้กล่องใส่อาหาร หรือปิ่นโต รวมไปถึงการเลือกผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น Reuse (การใช้ซ้ำ) การนำสิ่งของที่ใช้แล้วกลับมาใช้อีกโดยไม่ผ่านกระบวนการแปรรูป เช่น การใช้กระดาษสองหน้า การขายสินค้ามือสองแทนการทิ้ง Recycle (การนำกลับมาใช้ใหม่) การนำบรรจุภัณฑ์ หรือผลิตภัณฑ์ แปรรูปนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น การนำกล่องเครื่องดื่ม UHT มาแปรรูปเป็นตะกร้า ซึ่งชุมชนที่นำหลักแนวคิดดังกล่าวเป็นไปปฏิบัติและประยุกต์ร่วมกับวิธีอื่น ๆ จนประสบความสำเร็จ ประกอบดังนี้

จากงานวิจัยของ Suwanapuksin & Thiphom (2019) ได้ศึกษาการจัดการมูลฝอยที่ประสบความสำเร็จชุมชนต้นแบบ กรณีศึกษาชุมชนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า ชุมชนชาวเวชกิจหนึ่งในกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการคัดแยกชนิดขยะในชุมชนด้วยหลักการ 3Rs มาใช้ในชุมชน ได้แก่ Reduce คือ นำตระกร้าหรือถุงผ้าไปตลาด รณรงค์กับร้านค้าประกอบการ เช่น การนำปิ่นโตไปใส่อาหาร Reuse คือ การนำเศษอาหารอาหารขายให้กับผู้เลี้ยงสัตว์เลี้ยง Recycle คือ ปลูกฝังเด็กให้มีจิตอาสา ตั้งกลุ่มออม.น้อยที่ต้องผ่านการอบรม ร้านค้าขายของชำ มีการคัดแยกถุงพลาสติกให้กับชุมชนนำไปขายอีกครั้ง อีกทั้งมีการดำเนินงานร่วมกันระหว่างเทศบาลกับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาขยะล้นในชุมชน โดยมีมติจะให้เป็นชุมชนปลอดถังขยะ ปฏิเสธถังขยะใบใหญ่จากเทศบาล เนื่องจากขาดการรับผิดชอบ แล้วจัดตั้งถังขยะของต้นไว้หน้าบ้านเมื่อรถขยะมาเก็บ จากนั้นนำถังขยะกลับเข้าบ้านและรอระยะเวลารถขยะมาเก็บตามรอบเวลา เช่นเดียวกับ

Meesiri (2016) ได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนเขตโพธิราช 3, 4, 5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร อันเป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จตามโครงการจัดการมูลฝอยโดยชุมชนในชุมชนนำร่อง แม้ว่าจะเป็นชุมชนที่อยู่ในเมือง พบว่าได้นำหลัก 3Rs บูรณาการความคิด พร้อมทั้งแยกขยะตามองค์ประกอบใหญ่ ๆ เช่น ขยะที่ย่อยสลายได้จะนำไปทำเป็นปุ๋ย ทำน้ำชีวภาพ เศษผักเศษอาหารนำไปเลี้ยงปลาได้ถนุบ้าน เป็นต้น ประกอบกับผู้นำชุมชนสามารถปลุกจิตสำนึกคนในชุมชนและสามารถดึงคนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะได้

ในกรณีของเทศบาลตำบลลานารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี Hanphichai & Janla (2018, pp. 67-85) ได้มีรูปแบบการจัดการขยะประกอบด้วย เน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชนเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการเทศบาลเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่ประชคมและกิจกรรมในโครงการ เพื่อเสนอแนะข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ในชุมชน เช่นการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง หรือการที่ประชาชนนำขยะอันตราย เช่น ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่โทรศัพท์มือถือทิ้งให้ทางที่เทศบาลจัดเตรียมไว้แลกแต้มในโครงการขยะแลกแต้ม สนับสนุนเยาวชนการคัดแยกขยะในโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมเข้าติดตามประเมินผล การจัดการขยะของเทศบาลในพื้นที่ฝั่งกลบ เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับครัวเรือนตนเอง กล่าวได้ว่า การจัดการขยะของประชาชนในเทศบาลตำบลลานารายณ์ เพื่อให้ประสบความสำเร็จ คือ เน้นประชาชนเป็นหลัก กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามและประเมินผล เพื่อนำผลลัพธ์หรือความเห็น นำไปปรับประยุกต์ใช้ไปปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านการจัดการขยะในต่างประเทศ ประเทศเกาหลีใต้หนึ่งในประเทศภูมิภาคเอเชียที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว คนเกาหลีใต้แต่ละคนทิ้งขยะอาหารถึง 130 กิโลกรัมต่อปี สูงกว่าการทิ้งขยะอาหารต่อหัวในยุโรปที่อยู่ในระดับ 95 กิโลกรัม และสูงกว่า 115 กิโลกรัมในอเมริกาเหนือ (ThaiPublica, Online) ฉะนั้น สิ่งที่ตามมาคือขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ปริมาณขยะในครัวเรือนลดลง ประเทศเกาหลีใต้ จึงใช้วิธีการจัดการขยะด้วยนวัตกรรมถังขยะ RFID (Radio-Frequency-Identification) ที่ติดตั้งระบบและชั่งน้ำหนัก โดยใช้คลื่นวิทยุส่งสัญญาณ คู่กับบัตรประชาชน ซึ่งระบบจะคิดตามราคาของปริมาณขยะที่นำไปทิ้ง ด้วยถุงขยะที่ย่อยสลายแทนถุงขยะปนเปื้อน

Boonroungrut & One (Online) กล่าวอีกว่า การจัดการขยะดังกล่าวประชาชน ชาวเกาหลีใต้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และปริมาณขยะลดเพราะหากครัวเรือนมีปริมาณขยะมูลฝอยที่มากจะต้องเสียค่าทิ้งขยะมากเช่นกัน ฉะนั้นพฤติกรรมการคัดแยกขยะดังกล่าวส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประชาชนเกาหลีใต้ แต่อย่างไรก็ดี ประชาชนชาวเกาหลีใต้มีความรู้เรื่องการคัดแยกขยะดีอยู่แล้ว จึงไม่ได้มีปัญหาแต่อย่างใด แต่ช่วยเสริมให้การจัดการขยะดีขึ้น

จะเห็นได้ว่าการจัดการขยะในชุมชน แม้ว่าลักษณะชุมชนแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านสังคม ศาสนา วัฒนธรรมแต่หลักสำคัญในการจัดการขยะชุมชนที่ควรมี คือ การคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด 3Rs รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความเป็นมา ความหมาย และประเภทของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม เป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญในการสร้างโอกาสให้ประชาชน แสดงออกถึงสิทธิ เสรีภาพ ความเป็นพลเมือง สามารถขับเคลื่อนให้ประชาชนกล้าแสดงออกทางความคิด การตัดสินใจ การร่วมกำหนดนโยบาย ประเมินผล หรือการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถสะท้อนถึงการปฏิบัติงานและการบริหารงานต่อนโยบายสาธารณะได้ ซึ่งความหมายของการมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้นิยามความหมาย รายละเอียดดังนี้

Vroom & Deci (1970, pp. 17) ได้ให้นิยามการมีส่วนร่วมที่มีลักษณะเชิงจิตวิทยาที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจ ความรู้สึกว่า การมีส่วนร่วม คือ ปริมาณอิทธิพลที่มีต่อปัจเจกบุคคล ที่รู้สึกได้ว่ามีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ และบุคคลนั้นได้รับความพึงพอใจจากการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และตัวบุคคลจะมีความผูกพันต่องานพัฒนาความรู้ และสามารถจะทำงานได้ดีตลอดจนขยายเป้าหมายขององค์กรได้

Sujanun (2006, p. 48) ได้ให้นิยามการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐ หรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน โดยให้สมาชิกในชุมชน ร่วมกันประชุมวางแผน และนำไปปฏิบัติพร้อมประเมินงาน เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน

Ruangvatasilp (2007, p. 10) ได้ให้นิยามการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วน เข้ามามีบทบาทส่วนร่วมในกิจกรรมทุกประเภท ตามสมรรถนะของสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นด้านการตัดสินใจ การวางแผนและการประเมินร่วมกัน และนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

Namburi (2019, p. 4) ได้ให้นิยามการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา ด้วยการร่วมคิดและการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อกำหนดเป้าหมายของการจัดทรัพยากรสังคม หรือปฏิบัติร่วมกันด้วยความเต็มใจ

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วม Suksamlit (1988 as cited in Sujjanun pp. 48-49) ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นยังจบโครงการ

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน ตามที่โครงการได้กำหนดให้ไปปฏิบัติเฉพาะ เช่น การร่วมเสียสละแรงงาน การเข้าเป็นสมาชิก เป็นต้น

กล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาททั้งด้านการคิด การตัดสินใจตั้งแต่การวางแผนถึงการติดตามและประเมินผล อย่างประสบความสำเร็จ และพัฒนาขีดศักยภาพให้ประชาชนมีประสิทธิภาพเข้มแข็งมากขึ้น ก่อให้เกิดความสามัคคีและจิตสำนึก และความผูกพันในการดูแลรับผิดชอบโครงการ เพื่อให้ชุมชนที่ประชาชนอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ เกิดการพัฒนามากขึ้น แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนแม้ว่าจะประสบความสำเร็จ และสามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ประชาชนอาจไม่ได้เข้าใจกระบวนการ หรือ รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้ หากเพียงมีบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมเพียงแค่ส่วนหนึ่ง เช่น การเสียสละแรงงาน หรือการโดนบังคับ แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง

การจัดการปัญหาขยะในชุมชนบ้านม่วงหวาน (มัสยิดซำซูล์ฮุดด้า)” ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ชุมชนบ้านม่วงหวาน ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ภายใต้การดูแลในเขตปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งในพื้นที่ตั้งของประชาชนในชุมชน อยู่ในบริเวณใกล้เคียงของศูนย์กำจัดขยะต้นแบบพระนครศรีอยุธยา จึงได้รับให้เป็นพื้นที่นำร่องในระยะแรก ฉะนั้นการดำเนินการดังกล่าวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในชุมชนด้วยกันเอง หรือประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหากไม่ให้ความร่วมมือแล้วนั้นการดำเนินการสามารถล้มเหลวได้ Boonyawat (2019) ได้ศึกษาการนำนโยบายการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไปปฏิบัติ และได้สัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนม่วงหวาน ชุมชนที่ตั้งอยู่ในบริเวณของเคียงของพื้นที่ศูนย์กำจัดขยะต้นดังกล่าว พบว่า มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการของรัฐ ทุกขั้นตอน ทั้งวางแผน การจัดทำโครงการ การแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ เพราะผู้ที่ทราบปัญหาที่แท้จริงจะเป็นผู้ที่อาศัยในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์จะมีบทบาทเป็นที่เล็งและสนับสนุนให้กับคนในชุมชน นอกจากนี้ได้จัดตั้งประธานชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน มีทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นและให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชน เพื่อเป็นการเพิ่มบทบาทให้กับประชาชนในชุมชน ซึ่งกิจกรรมที่ปฏิบัติร่วมกัน ได้แก่การปลูกสร้างจิตสำนึกพร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด ทุกเดือนว่ามีผลดีอย่างไร และชุมชนจะได้ประโยชน์อะไรจากการคัดแยกขยะ นอกจากการลดระยะเวลาการกำจัดขยะเจ้าหน้าที่ กรณีประชาชนในชุมชนบางคนไม่สะดวกเข้ารับฟังการอบรมเพราะไปทำงานนอกพื้นที่ ในช่วงวันหยุดประชาชนในชุมชนจะเป็นผู้อบรมกันเอง

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ได้ให้ความรู้หลัก 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) เข้ามาให้ความรู้รวมถึงส่งเสริมต่อยอดในการสร้างรายได้จากขยะ เช่นนำเศษอาหารจัดทำปุ๋ยหมัก นำวัสดุเหลือใช้ที่สามารถรีไซเคิลได้แปรรูป เช่น กระจาดต้นไม้จากท่วงยางรถยนต์ การทำโคมไฟจากแก้วพลาสติกที่ใช้แล้ว เป็นต้น อนึ่ง ได้จัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลเพื่อส่งเสริมการออม สร้างรายได้ และเป็นหนึ่งในวิธลดปริมาณขยะในชุมชนอีกด้วย ที่ได้ร่วมมือกันระหว่างประชาชนด้วยกันเอง เมื่อการดำเนินการจัดขยะในชุมชนบ้านม่วงหวาน ประสบความสำเร็จ และจนได้รับการคัดเลือกพร้อมโล่รางวัลชนะเลิศ

ที่ได้รับคัดเลือกเป็น “หมู่บ้าน/ชุมชนสะอาด ในระดับอำเภอ ประจำปี 2560” ประชาชนชุมชนบ้านม่วงหวาน ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประชาชนในชุมชนม่วงหวาน จึงจัดทำเป็นพื้นที่เรียนรู้ให้กับคนในชุมชนและนอกชุมชน เข้าศึกษาดูงาน ในนามชุมชนต้นแบบ อีกทั้งได้ส่งตัวแทนในคณะกรรมการที่ได้แบ่งฝ่ายกันชัดเจนไปอบรม เพื่อกลับมาต่อยอดความรู้พัฒนาให้ชุมชนมีความก้าวหน้าต่อไป และขยายพื้นที่ชุมชนที่ปลอดภัยไปยังชุมชนบริเวณที่ใกล้เคียงด้วยการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการลดขยะ ณ แหล่งกำเนิด พร้อมวิธีจัดการขยะ กับประชาชนพื้นที่ชุมชนนั้น ๆ ภายใต้ต้นนโยบายของรัฐบาล ที่ได้จัดทำแผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559–2560) ซึ่งวางอยู่บนแนวคิด 3R-ประชารัฐ ที่ส่งเสริมการจัดการขยะ และตัดแยกขยะต้นทาง รวมถึงลดปริมาณขยะจากครัวเรือน

บทวิเคราะห์

การจัดการแก้ไขปัญหาขยะกรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วงหวาน ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนที่ได้รับรางวัล และได้รับการคัดเลือกเป็นชุมชนต้นแบบสามารถสังเคราะห์ประเด็นที่สำคัญได้ ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนสูง และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ เป็นรูปแบบที่ได้สร้างจิตสำนึกและความตระหนักถึงปัญหานำสู่การนำไปปฏิบัติร่วมกันในชุมชน การมีส่วนร่วมสามารถเกิดได้ทุกชุมชน แต่การเกิดจิตสำนึกและการสร้างความตระหนักรู้ ความรู้สู่การเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ในชุมชน บางพื้นที่อาจเพียงรับทราบข้อมูลข่าวสารแต่ไม่ได้ลงมือร่วมกันปฏิบัติจริง เมื่อเกิดปัญหาจึงอาจสร้างความขัดแย้ง และแบ่งแยกเป็นฝ่ายต่าง ๆ และไม่เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมได้ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสและให้ประชาชนเข้าร่วมดำเนินการด้วย ซึ่งในกรณีชุมชนบ้านม่วงหวานเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเปิดโอกาสประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะในชุมชนโดยเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับคณะทำงานของประชาชนชุมชนบ้านม่วงหวานเพียงเท่านั้น และภาคีเครือข่ายที่ดี รวมไปถึงการจัดตั้งผู้นำ ได้แก่ ประธานชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อบริหารงานต่าง ๆ ร่วมกับประชาชนใน

ชุมชน รวมไปถึงการวางแผน เปิดโอกาสให้แสดงข้อคิดเห็นโดยไม่ลี้ภัยส่วนน้อย

2. ด้านภาวะผู้นำ ผู้นำเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญ เป็นผู้มีบทบาทที่ขับเคลื่อนให้การดำเนินงานได้สำเร็จ แม้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนจะเป็นปัจจัยหลักของการแก้ไขปัญหาขยะในชุมชนตามทัศนะของผู้เขียน แต่การดำเนินงานต่าง ๆ จำเป็นต้องอาศัยผู้นำ โดยผู้นำไม่ได้ได้เป็นตั้งแต่กำเนิด แต่เป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ และสามารถพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ให้ก้าวหน้าได้อย่างดี รวมถึงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางสังคมสามารถสื่อสาร และประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้นำจะมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ได้สำเร็จแล้วนั้น การมีทีมงานที่ดีก็ช่วยส่งเสริมการดำเนินงานได้ดีเช่นกัน ภายใต้หัวใจสำคัญ คือ การมีส่วนร่วม ฉะนั้นชุมชนบ้านม่วงหวาน (มัสยิดชาฟูลฮุดาห์) ผวนอกกับมีผู้นำที่เข้มแข็งในชุมชน หรือ “อิหม่าม” ที่มีพฤติกรรมในการโน้มน้าวประชาชนในชุมชนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หลอมหลวมแนวคิดที่หลากหลายให้เป็นหนึ่งเดียวได้ เห็นได้จากการจัดประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหากขาดผู้นำที่แข็งแกร่ง ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือความขัดแย้ง ประชาชนในชุมชนจะขาดพลังขับเคลื่อนในการทำงานได้

3. การใช้หลักประชารัฐ ร่วมกับ หลัก3Rs Reduce (ใช้น้อย) Reuse (ใช้ซ้ำ) และ Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) เป็นหลักการกำจัดขยะ และคัดแยกขยะต้นทางอันเป็นหลักขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนควรร่วมกัน เพื่อลดการกำจัดขยะปลายทาง และปัญหาสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าพบปัญหาขยะในชุมชนทุกพื้นที่ ทั้งการทิ้งลงแม่น้ำ คู คลอง การเผาขยะ รวมถึงการทิ้งขยะไม่ถูกที่และถูกประเภท ฉะนั้นจึงต้องปลูกฝังจิตสำนึกเพื่อให้ประชาชนทุกคนตระหนักปัญหาที่แท้จริง และอาศัยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะรัฐบาล เอกชน และประชาชน ในกรณีชุมชนบ้านม่วงหวาน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ และอธิบายถึงผลกระทบที่ตามมา และมีการคัดแยกขยะตามหลัก 3Rs โดยเฉพาะ Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) ส่งผลให้ขยะในชุมชนลดลง และประชาชนในชุมชนเกิดรายได้

ชุมชนต้นแบบเป็นชุมชนที่มีพลังเข้มแข็งสามารถขับเคลื่อนให้ทุกภาคส่วนยอมรับ และประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกันเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้กล่าวได้ว่า ชุมชนการจัดการแก้ไขปัญหาขยะต้นแบบ และได้รับรางวัลคัดเลือกหมู่บ้าน/

ชุมชนสะอาด ในระดับอำเภอ ประจำปี 2560 ของชุมชนบ้านม่วงหวาน ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ การปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม ตระหนักถึงปัญหาขยะที่เกิดในชุมชนส่งผลกระทบต่อส่วนใดบ้างนอกจากชุมชนตนเอง จะเห็นได้ว่าแทบทุกบริเวณในชุมชนจะพบขยะมูลฝอยทั้งปริมาณน้อยไปอย่างมากที่ดูเกลื่อนกลาดไม่ได้รับการจัดการที่ถูกต้อง การมีผู้นำและทีมที่ดีก็ส่งผลให้ชุมชนขับเคลื่อนไปยังเป้าหมายได้ประสบความสำเร็จ และการคัดแยกด้วยหลัก 3Rs Reduce (ใช้น้อย) Reuse (ใช้ซ้ำ) และ Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) อย่างจริงจังซึ่งจะนำไปสู่การลดปริมาณการกำจัดขยะปลายทาง และลดปัญหาสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องอาศัยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ด้วยจุดแข็งดังกล่าวของชุมชนกลายเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานสำหรับหน่วยงานอื่น ๆ และชุมชนในพื้นที่อันใกล้ให้ความสนใจ และยอมรับเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำมาสู่การต่อยอดและพัฒนาเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

ปริมาณขยะมูลฝอยแม้ว่าจะเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี และมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะขยะเกิดจากปัจจัยสี่ของมนุษย์ จะมีปริมาณเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของประชากรและเศรษฐกิจ ซึ่งหากมีการจัดการขยะที่ดีจะสามารถช่วยลดปัญหาดังกล่าวได้ตามที่ชุมชนบ้านม่วงหวาน ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ปฏิบัติตามด้วยหลัก 3Rs อันเป็นหลักพื้นฐานในการกำจัดขยะและการลดขยะต้นทางในชุมชน นำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการกำจัดขยะปลายทาง โดยเริ่มต้นจากระดับชุมชนด้วยการปลูกจิตสำนึก และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ พัฒนา และแก้ไขปัญหา รวมทั้งการมีผู้นำและทีมที่ดีสามารถขับเคลื่อนให้การดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอย่างไรก็ดี หากประชาชนแต่ละชุมชนเป็นผู้คัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด แต่ผู้รับผิดชอบนำไปจัดการขยะไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล เช่น เทกอง เผา นั้น ขยะก็ยังคงก่อให้เกิดมลพิษและผลกระทบต่อด้านสาธารณสุข สิ่งแวดล้อม เช่นเดิม ดังนั้นแนวทางการจัดการขยะจึงต้องอาศัยหลักประชารัฐ คือ ให้ความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้สังคมปลอดขยะ และทุกภาคส่วนต้องดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

มากขึ้น โดยในส่วนของภาคเอกชน รัฐบาลเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของการมอบหมายให้เอกชนรับผิดชอบ หรือ โครงการในรูปแบบ สัญญาจ้าง ให้ประสบความสำเร็จแล้วสิ้นสุดโครงการจึงโอนทรัพย์สินของโครงการทั้งหมดให้หน่วยงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบ หรือ ประสานงานดูแล เพื่อประหยัดเวลา งบประมาณ รวมไปถึงเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการกำจัดขยะ ในส่วนของภาครัฐออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่เข้มงวดและจริงจังมากขึ้น รวมไปถึงการเพิ่ม ถึงขยะทุกพื้นที่ ได้แก่พื้นที่ประชาชนที่อยู่อาศัย พื้นที่เศรษฐกิจ เป็นต้น และการจัด ประเภทถังขยะให้ชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกและกำจัดขยะมูลฝอย หรือออกนโยบาย ทางจิตวิทยาในรูปแบบกิจกรรม และผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ ทำให้ประชาชน รู้สึกอยากทิ้งขยะ หรือกำจัดขยะมูลฝอยมากขึ้น เช่น ตู้ทิ้งขวดพลาสติกเพื่อสะสมแต้ม ส่วนลดต่าง ๆ หรือแต้มสะสมบุญเพื่อนำไปบริจาคให้กับหน่วยงานที่กำหนดไว้ เป็นต้น ทั้งนี้ภาครัฐอาจศึกษาารูปแบบการจัดการขยะที่ประสบความสำเร็จและสอดคล้อง กับบริบทพื้นที่นั้น ๆ ภาคประชาชน ควรสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงการกำจัด และการคัดแยกขยะอย่างจริงจัง เพื่อให้ประชาชนรู้สึกถึงผลกระทบอย่างแท้จริง และเปิด โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนมองว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเป็น กระบวนการที่สำคัญที่ขับเคลื่อนให้ประชาชน สามารถแก้ไขปัญหา เสริมสร้างศักยภาพ และพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้ หากขาดกระบวนการดังกล่าว โครงการ ต่าง ๆ อาจจะประสบความสำเร็จได้ลำบาก เพราะการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ จะต้อง ผ่านความเห็นชอบหรือมติตกลงร่วมกัน การแก้ไขปัญหาที่ไม่ถูกจุด อีกทั้งการไม่เปิด โอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง ไม่เต็มใจร่วมพัฒนา ชุมชน และนำไปสู่ความรุนแรง อนึ่ง หลักแนวคิดการมีส่วนร่วมสามารถนำไปปรับ ประยุกต์ใช้กับปัญหาอื่น ๆ ได้ เช่น การแก้ไขและเสริมสวัสดิการคุณภาพชีวิตของสังคม ผู้สูงอายุในชุมชน เนื่องจากปัจจุบันจำนวนประชากรมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นสวนทางกับ อัตราการเกิด โดยจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยที่ได้สำรวจในปี 2560 ครั้งที่ 6 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (Matichon Online, Online) พบว่า จำนวนผู้สูงอายุ เพิ่มขึ้น 11.3 ล้านคน จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 67.6 ล้านคน ฉะนั้น หากประชาชน ในชุมชนเข้าไปมีบทบาทร่วมกับเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าหน้าที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไป

มีส่วนร่วมมากขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยการดูแล และส่งเสริมสร้างสุขภาพรวมไปถึงการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ จนเกิดเป็นคณะทำงานหรือชมรม กระบวนการดังกล่าวอาจทำให้ผู้สูงอายุจะมีสุขภาพใจ และร่างกายที่แข็งแรงมากขึ้น เนื่องจากประชาชนในชุมชนจะเป็นผู้ทราบถึงปัญหาและวิถีของชุมชนตนเอง

เอกสารอ้างอิง

India Water Portal. (2019). Solid Waste. [Online]. Retrieved October 12, 2019 from : <https://www.indiawaterportal.org/topics/solid-waste>

Vroom V.H., & Deci, E.L. (1970). *Management and Motivation*. New York : Penguin Book.

Boonroungrut, J & One, K. (2017). Effective Behavior-Based Solid Waste Management of Korean in South Korea : Missing lessons in Thai Society. [Online]. Retrieved October 12, 2019 from : <https://www.slideshare.net/chichioio/effective-behaviorbased-solid-waste-management-of-korean-in-south-korea-missing-lessons-in-thai-society>. (in Thai)

ชินัน บุญเรืองรัตน์ และคิมวัน. (2560). พฤติกรรมการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพของชาวเกาหลี ในประเทศเกาหลีใต้ : บทเรียนที่ไม่เคยสอนในสังคมไทย. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2562, จาก : <https://www.slideshare.net/chichioio/effective-behaviorbased-solid-waste-management-of-korean-in-south-korea-missing-lessons-in-thai-society>

Boonyawat, W. (2019). The Implementation of Waste Management Policy of Phra Nakhon Si Ayutthaya Provincial Administrative Organization. Master's Thesis Srinakharinwirot University. (In Thai)

วงศ์วรรณ บุญวัฒน์. (2562). การนำนโยบายการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไปปฏิบัติ. ปริญญาานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- Department of Health. (2018). Ministerial Regulation Hygienic Waste Management B.E.2560 (2017). [Online]. Retrieved October 12, 2019 from : [http://laws.anamai.moph.go.th/ewtadmin/ewt/laws/download/about_laws_2017/laws_public/...](http://laws.anamai.moph.go.th/ewtadmin/ewt/laws/download/about_laws_2017/laws_public/...(in Thai))
- กรมอนามัย. (2560). กฎกระทรวง สุขลักษณะการจัดการมูลฝอยทั่วไป พ.ศ. 2560. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2562, จาก : http://laws.anamai.moph.go.th/ewtadmin/ewt/laws/download/about_laws_2017/laws_public/...
- Department of Local Administration, Pollution Control Department. (n.d.). Action Plan “Zero Waste Thailand” during 1 year (2016–2017). Retrieved October 12, 2019 from : [http://infofile.pcd.go.th/waste/ThaiPlanswithoutWaste.pdf.. \(in Thai\)](http://infofile.pcd.go.th/waste/ThaiPlanswithoutWaste.pdf.. (in Thai))
- กรมส่งเสริมปกครองส่วนท้องถิ่น กรมควบคุมมลพิษ. (มปป.). แผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559–2560). [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2562, จาก : <http://infofile.pcd.go.th/waste/ThaiPlanswithoutWaste.pdf...>
- Hanphichai, S & Janla, J. (2018). Public Participation in Waste Management of Lamnara Municipality, Chaibadan District, Lopburi Province. *Suranaree Journal of Social Science*. 12(1) : 67-85. (In Thai)
- สุริยะ หาญพิชัย และจันทร์ฉาย จันทร์ลา. (2561). การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลลำธารายนธ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. *วารสารเทคโนโลยีสุรนารี*. 12(1) : 67-85.
- Jeamponk, P & Choo-In, S. (2017). *Solid Waste Management*. (1st Ed.). Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- ไพบูลย์ แจ่มพงษ์ ศิวพันธุ์ ชูอินทร์. (2560). *การจัดการขยะมูลฝอย*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Matichon Online. (2019). Thai elderly climbed up at 11.3 Million people ranking - Statistical Office plan to impose a policy to support about having childbirth for the nation. [Online]. Retrieved September 28, 2019 from : https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_911854. (in Thai)

Matichon Online. (2562). สูงวัยไทยไต่ระดับ 11.3 ล้านคน-สำนักงานสถิติเล็งออกนโยบายหนุนมีลูกเพื่อชาติ. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 28 กันยายน 2562, จาก : https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_911854

Meesiri, K. (2016). Key Success Factors Of Community Based Solid Waste Management : A Case Study Of Ket Piroh Community 3, 4, 5 Phrakanong District Bangkok Metropolitan. Master's Independent Study Thammasat University (in Thai).

กิตติ มีศิริ. (2559). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนเขตทุ่งโพธิ์ระ 3,4,5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Namburi, S. (2019). Participation Theory in Public Administration. *The Journal of Research and Academic*. 2(1) : 4. (In Thai)

สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. *วารสารวิจัยวิชาการ*. 2(1) : 4.

Ruangvatasilp, S. (2007). Community participation in educational management in the service area of Lomrad Wittaya School, Thoen District, Lampang Province. Master's Thesis Chiang Mai University. (in Thai)

ทรงวุฒิ เรืองวาทะศิลป์. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาในพื้นที่บริการของโรงเรียนล้อมแรดวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- Sujjanun, J. (2006). *Education and community development*. (1st Ed.). Chiang Mai : Chiang Mai University. (in Thai)
- จินตนา สุจจันนท์. (2549). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Suwanapuksin, P & Thiphom, P. (2019). A Study of Successful Solid Waste Management of Model Communities; a Case Study of the Winner Award Communities for the Zero Waste Projects in Phitsanulok Municipality. *KKU Journal for Public Health Research*. 9(2) : 17-25. (in Thai)
- ปัทมาภรณ์ สุวรรณปักชิน และสรัญญา ถีป้อม. (2562). การจัดการมูลฝอยที่ประสบความสำเร็จชุมชนต้นแบบ กรณีศึกษาชุมชนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 9(2) : 17-25.
- ThaiPublica. (2017). South Korea Go Forward To Reduce Food Waste Use Technology To Develop Systems “Pay-As-You-Recycle” That Can Be Able To Pay At Garbage And Recycle 95%. [Online]. Retrieved October 12, 2019 from : https://thaipublica.org/2019/05/south-korea-food-wast-recycle-rfid-bin/?fbclid=IwAR0t5nooQXssmkZWY607PybU_6EQSHve_Of_4khNCTSTiADegka54bqMDG4. (in Thai)
- ไทยพับลิก้า. (2560). เกาหลีใต้เดินหน้าลดขยะอาหาร ใช้เทคโนโลยีพัฒนาระบบ Pay-as-You-Recycle จ่ายเงินที่ถังขยะ รีไซเคิลได้ 95. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2562, จาก : https://thaipublica.org/2019/05/south-korea-food-wast-recycle-rfid-bin/?fbclid=IwAR0t5nooQXssmkZWY607PybU_6EQSHve_Of_4khNCTSTiADegka54bqMDG4
- Thapinta, A. (2010). *Introduction to Solid Waste*. Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)

อาณัติ ต๊ะปิ่นตา. (2553). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Waste and Hazardous Substances Management Bureau, Pollution Control Department. (2018). *The Performance 3 (usage) 3r For Community Waste Management Manual*. (2nd Ed.). Bangkok : He. (in Thai)

สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ. (2561). *คู่มือปฏิบัติการ 3 (ใช้) 3r เพื่อจัดการขยะชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ซีซี.

Waste and Hazardous Substances Management Bureau, Pollution Control Department, Ministry Of Natural Resources And Environment. (2019). *Summary report of Thailand's pollution situation in Thailand 2018*. Bangkok : Department. (in Thai)

กองจัดการกากของเสียและอันตราย กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). *รายงานสรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยของประเทศไทย ปี 2561*. กรุงเทพฯ : กรมฯ.

Waste And Hazardous Substances Management Bureau, Pollution Control Department. (2008). *The Manual Of Guidelines Reduce, Sorting Waste And Solid Waste Utility Usage For Natural Resources And Environmental Protection Volunteer*. (1st Ed.). Bangkok : Rungrueang Printing (1997). (in Thai)

สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ. (2551). *คู่มือแนวทางการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย สำหรับอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1997).